Olli Mäenpää
11.1.2019

Lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys laiksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 29/2018 vp)

Lakialoite 1/2015 vp

Asianosaisen oikeus saada tieto Suojelupoliisin lausunnosta

Hallintoprosessilakiehdotuksen 44 §:n 1 momentin mukaan asianosaisella on yleensä oikeus saada tieto kaikesta oikeudenkäyntiaineistosta. Myös viranomaisten esittämät lausunnot kuuluvat tämän asianosaisen tiedonsaantioikeuden piiriin. Asianosaisen tiedonsaantioikeus ei kuitenkaan ole ehdoton tai rajoitukseton.

Lakiehdotuksen 44 §:n 4 momentin viittaussäännöksen mukaan rajoituksista asianosaisen tiedonsaantioikeuteen säädetään oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa annetun lain 9 §:ssä. Tämän lain 9 §:n 3 momentin mukaan hallintotuomioistuin voi jättää antamatta asianosaiselle salassa pidettäväksi säädetyn tiedon, jos tiedon antaminen olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä etua taikka lapsen etua tai muuta erittäin tärkeätä yksityistä etua. Rajoituksen soveltamisen edellytyksenä on, että tiedon antamatta jättäminen on välttämätöntä salassapitosäännöksessä tarkoitetun edun suojaamiseksi eikä tiedon antamatta jättäminen vaaranna oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista.

Erittäin tärkeä yleinen etu voi perustua muun muassa valtion turvallisuuden. Esimerkiksi turvapaikanhakijaa koskevat Suojelupoliisin asiakirjat voivat olla salassa pidettäviä siltä osin kuin ne liittyvät valtion turvallisuuden ylläpitämiseen tai ne on saatu tiedusteluviranomaisten tiedonvaihdon luottamuksellisuuden ja vastavuoroisuuden perusteella. Jos tiedon antaminen Suojelupoliisin lausunnosta aiheuttaisi vakavaa haittaa tai olennaista vahinkoa näille intresseille, tieto asiakirjasta voidaan jättää antamatta oikeudenkäynnin asianosaiselle, kun se on välttämätöntä erittäin tärkeän yleisen intressin suojaamiseksi.

Oikeudenkäynnin osapuolella ei siten ole oikeutta saada tietoa Suojelupoliisin lausunnosta laissa erikseen säädetyin edellytyksin. Tällaista tietoa ei voida antaa asianosaiselle myöskään suullisessa käsittelyssä.

Asianosaisen tiedonsaantioikeuden rajoittamisen edellä mainitulla tavalla lailla ei voida katsoa olevan ristiriidassa perustuslain 21 §:n, Euroopan ihmisoikeussopimuksen tai EU:n perusoikeuskirjan vaatimusten kanssa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut, että asianosaisen tiedonsaantioikeus ei ole ehdoton. Asianosaisen tiedonsaantioikeudesta voidaan poiketa erittäin tärkeän yleisen intressin, kuten kansallisen turvallisuuden, perusteella, jos asianosaisjulkisuuden rajoit-

taminen on ehdottoman välttämätöntä (esim. Regner, EIT 2017.). Vastaava rajoitus asianosaisen tiedonsaantioikeuteen on perustettu myös EU:n perusoikeuskirjan 47 artiklan puitteissa (esim. ZZ, EUT 2013).

Valituslupasääntelyn soveltamisala

Prosessilakiehdotuksen 107 §:n 1 momentin mukaan valittaminen hallinto-oikeuden päätöksestä edellyttää valituslupaa. Lakiehdotuksen 127 §:n viittaussäännöksen mukaan tätä valituslupaa edellyttävää säännöstä sovelletaan kaikissa sellaisissa tilanteissa, joissa muussa laissa säädetään sovellettavaksi hallintolainkäyttölakia.

Lastensuojelulaki

Lastensuojelulain 82 §:n mukaan: ”Tässä laissa tarkoitettujen asioiden käsittelystä hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa on voimassa, *mitä hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä*.”

Lastensuojelulain 92 §:n 1 momentti sisältää valittamista koskevan erityissäännöksen, jonka mukaan: ”Tämän lain 43 §:ssä tarkoitetuista lapsen huostaanottoa ja sijaishuoltoa, 47 §:ssä tarkoitetusta huostassapidon lakkaamista, 63 §:ssä tarkoitetusta yhteydenpidon rajoittamista, 28 §:ssä tarkoitetusta lupaa lapsen tutkimiseen, 35 §:ssä tarkoitetusta toimeentulon ja asumisen turvaamista, 75 ja 76 §:ssä tarkoitetuista jälkihuoltoa, 81 §:n 5 momentissa tarkoitettua kieltoa sekä 16, 16 a ja 16 b §:ssä tarkoitetusta kuntien välistä järjestämis- ja kustannusvastuuta koskevasta hallinto-oikeuden päätöksestä saa hakea valittamalla muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta *siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.”*

Lastensuojelulakiin ei sisälly muita säännöksiä valittamisesta hallinto-oikeuden päätöksestä. Hallintoprosessilakiehdotuksen 107 §:n 1 momentin mukainen valituslupasääntely koskee näin ollen valittamista hallinto-oikeuden päätöksestä lastensuojelulain nojalla tehdyistä päätöksistä, koska lakiehdotuksen 127 §:n viittaussäännöksen mukaan hallintoprosessilain valituslupasääntely tulee sovellettavaksi tilanteissa, joissa erityislaissa säädetään sovellettavaksi hallintolainkäyttölakia.

Lastensuojeluasioissa hallinto-oikeus ratkaisee asian yleensä ensimmäisenä asteena. Lisäksi oikeusturvan tarve on erityisen korostunut lapsen suojelua koskevissa asioissa, jotka voivat koskea myös lapsen vapauden rajoittamista. Nämä seikat puoltavat laintasoista erityissääntelyä, jonka mukaan valituslupasääntelyä ei sovelleta ainakaan lapsen oikeusasemaan keskeisimmin vaikuttavissa lastensuojelulain nojalla ratkaistuissa asioissa. Vastaavat oikeusturvanäkökohdat ovat kuitenkin merkityksellisiä myös muissa tilanteissa, joissa hallinto-oikeus päättää ensimmäisenä asteena tahdonvastaisesta hoidosta tai vapauden rajoittamisesta, joten kaikkia näitä tilanteita tulisi arvioida yhtenäisin perustein.

Kuntalaki

Kuntalain 144 §:n mukaan ”…kunnallisvalitukseen sovelletaan muuten, mitä … hallintolainkäyttölaissa säädetään.” Säännös merkitsee, että kunnallisvalitukseen ei sovelleta hallintolainkäyttölakia siltä osin kuin kunnallisvalituksesta on säädetty

erikseen kuntalain 144 §:ää edeltävissä muutoksenhakua koskevissa kuntalain säännöksissä. Niihin kuuluu muun muassa jatkovalitusta koskeva kuntalain 142 §:n säännös: ”Hallinto-oikeuden päätöksestä saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen.”

Oikeutta kuntalain mukaisen jatkovalituksen tekemiseen ei ole sidottu hallintolainkäyttölain soveltamiseen, joten hallinto-oikeuden päätökseen kunnallisvalitusta koskevassa asiassa saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen ilman valituslupaa.